

تحلیل اقتصادی کشور ایتالیا با رویکرد توسعه همکاری در صنعت پتروشیمی

ایتالیا با مساحتی حدود ۳۰۰ هزار کیلومتر مربع و جمعیتی کمتر از ۶۰ میلیون نفر که از سال ۲۰۱۴ با رشد منفی جمعیت روبرو بوده، دارای تولید ناخالص داخلی بیش از ۲ تریلیون دلار در سال ۲۰۲۱ می‌باشد که بخش خدمات سهمی حدود ۶۷ درصد، صنعت ۲۱ درصد و بخش کشاورزی ۳ درصد از تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص داده‌اند. در سال ۲۰۲۱ بیش از ۶ اگزاژول^۱ انرژی (انرژی فسیلی ۸۰٪ و انرژی‌های تجدیدپذیر و آبی ۲۰٪) در ایتالیا مصرف شده است. سطح مصرف انرژی در ایتالیا نیز مانند بسیاری از کشورها در سال ۲۰۲۰ کاهش داشته اما مجدداً با ۱۰ درصد افزایش به سطح مصرف در سال ۲۰۱۹ بازگشته است. ذخایر نفت و گاز اندک (به ترتیب ۶۰۰ میلیون بشکه نفت و ۴۲ میلیارد متر مکعب گاز طبیعی) این کشور را متکی به تامین انرژی از طریق واردات کرده است. با این حال برتری در صنایع متالورژی و مهندسی از نقاط قوت کشور ایتالیا بوده و بخش شیمیایی و نساجی از بزرگترین صنایع در این کشور محسوب می‌شوند. داده‌ها در سال ۲۰۲۱ نشان می‌دهد ایتالیا در بین کشورهای اتحادیه اروپا در آن سال بیشترین رشد را کسب نموده است.

اولین شرکتهای صنعتی ایتالیا در زمینه پتروشیمی در قرن نوزدهم در این کشور تاسیس شدند و در حال حاضر صنعت شیمیایی این کشور در بین صنایع بزرگ، دارای رتبه سوم در اروپا و رتبه دوازدهم در سطح جهان است. حدود ۲۸۰۰ شرکت و ۱۱۲ هزار نفر کارمند متخصص در صنعت شیمیایی ایتالیا فعال هستند. صنایع شیمیایی این کشور حضوری قوی در عرصه بین‌المللی داشته و از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۹، صادرات شان به طور مداوم افزایش یافته است (۳۷ درصد رشد) و این امر امکان مهار ضررهای ناشی از انقباض بازار داخلی و بحران سالهای ۱۰-۲۰۰۹ را فراهم کرده است.

شرکت انی^۲ (ENI (Ente Nazionale Idrocarburi) بزرگترین شرکت صنعتی ایتالیا است (تاسیس سال ۱۹۵۳) که در زمینه نفت، گاز و پتروشیمی فعالیت میکند و بسیاری از شرکتهای ایتالیایی و چند ملیتی از زیرمجموعه‌های این شرکت عظیم محسوب میشوند. شرکت ورسالیس (Versalis) از زیرمجموعه‌های اصلی شرکت انی در زمینه صنایع شیمیایی، پلاستیک، لاستیک و شیمی منابع تجدیدپذیر، فعالیت می‌کند.

از دیگر شرکتهای فعال در این زمینه، صنایع شیمیایی براکو (BRACCO) و ماپی (MAPEI) - تاسیس در سالهای ۱۹۲۷ و ۱۹۳۷ در بخش خصوصی - و شرکت جی اف بیوکیمالز (GF Biochemicals) (سال ۲۰۰۸) را میتوان نام برد که این شرکت توانسته برای دستیابی به تولید انبوه لوولینیک اسید^۳ جایزه جان سیم (John Sime Award) را در سال ۲۰۱۵ برای نوآورانه‌ترین فناوری جدید به خود اختصاص دهد.

علاوه بر شرکتهای فوق، شرکت‌های کوچک و متوسط (SMEs) نقش بسیار مهمی در بسیاری از کشورهای اروپایی به ویژه در ایتالیا دارند. در جایی که سهم شرکت‌های بزرگ ایتالیایی ۲۴ درصد از تولیدات شیمیایی می‌باشد، شرکتهای کوچک و متوسط حدود ۳۸ درصد و شرکت‌های خارجی نیز با همین نسبت (۳۸ درصد) سهم از ارزش تولید مواد شیمیایی ایتالیا را به خود اختصاص داده‌اند.

^۱ (10¹⁸)

^۲ The National Hydrocarbons Authority

^۳ Levulinic acid یک ماده شیمیایی با کاربرد بسیار متنوع در صنایع شیمیایی، نساجی، خوراک دام، کشاورزی، دارویی و بهداشتی است. این ماده را می‌توان از مواد سلولزی تولید کرد و در تولید زیست‌سوخت‌ها (biofuel) کاربرد دارد.

در بخش تبادلات خارجی، مهمترین اقلام تجاری ایتالیا ماشین آلات و راکتورهای هسته ای، دارو، خودرو و قطعات وسایل نقلیه، تجهیزات الکترونیکی، محصولات نفتی و پلاستیکی می باشد. سهم واردات ایران از ایتالیا با افت شدید نسبت به سال ۲۰۱۸، به کمتر از یک دهم درصد در سال ۲۰۲۰ رسیده است (کمترین مقدار در طی ده سال گذشته). در همین سال میزان صادرات کشورمان به ایتالیا حدود ۱۲۱ میلیون دلار بوده که میوه و آجیل بیشترین سهم را داشتند.

آمار مبادلات ایران و ایتالیا (میلیون دلار)

سال	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱ (۷ ماهه)
صادرات ایران به ایتالیا	۴۲۲	۲۵۷	۲۱۶	۱۲۶	۲۵۱	۵۸
واردات ایران از ایتالیا	۱۴۳۶	۱۱۵۳	۱۰۱۶	۶۸۷	۷۱۵	۳۵۶
تراز تجاری	-۱۰۱۴	-۸۹۶	-۸۰۰	-۵۶۱	-۴۶۴	-۲۹۸

بر اساس آمار منتشر شده توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران، در سالهای مختلف به طور متوسط حدود ۵ درصد از ارزش دلاری صادرات ایران به ایتالیا و حدود ۳ درصد از ارزش واردات ایران از ایتالیا به محصولات شیمیایی (با تعرفه کد ۳۹) تعلق داشته است.

ایتالیا و آلمان دو کشور اروپایی هستند که بیشترین مرادات را از گذشته با ایران داشته اند. شرکتهای ایتالیایی علاوه بر اینکه در نمایشگاه های تخصصی صنعت نفت و پتروشیمی و ایران پلاست در طی سالهای متمادی شرکت داشته اند، به دلیل داشتن دانش فنی و لیسانس در بخش صنایع و توانایی در زمینه سرمایه گذاری، طراحی، مهندسی و تامین تجهیزات همکاری چشم گیری در راه اندازی طرح های پتروشیمی در ایران به ویژه پیش از وضع تحریمهای یکجانبه امریکا علیه ایران داشته اند.

شرکتهای متعدد ایتالیایی از جمله Snamprogetti, Denora, Ballestra, Technimont, Sientific Design, Saipem, Himont و ... در زمینه های تامین لیسانس، ارائه خدمات مهندسی، تامین ماشین آلات و تجهیزات، تامین مواد شیمیایی و کاتالیست ها با شرکتهای ایرانی فعال در زمینه پتروشیمی همکاری داشته اند. همکاری در زمینه های نامبرده در شرکتهای پتروشیمی شهید تندگویان، مارون، امیرکبیر، جم، خراسان، فن آوران، هگمتانه و ... از جمله سوابق فعالیت شرکتهای ایتالیایی در ایران می باشد. شرکت سایپم (Saipem) به عنوان پیمانکار EPC و یا تحت قراردادهای کلید در دست (Turn-key) صاحب طرح های پیمانکاری در بسیاری از کشورها از جمله ایران، قطر، کویت، عربستان و... می باشد. طرحهای زیست محیطی جمع آوری گازهای همراه در منطقه عسلویه مانند انیدرید کربنیک و گازهای هیدروژن و نیتروژن از مهم ترین محورهای گفتگوی مقام های شرکت ملی صنایع پتروشیمی و شرکت سایپم در حاشیه هجدهمین نمایشگاه بین المللی میلان پلاست در سال ۱۳۹۷ بوده است. همکاری در طرح های جدید توسعه ای در صنعت پتروشیمی مانند طرح ابن سینای مکران با همکاری شرکت های سایپم، اکسنس فرانسه (Axens) و یو او پی (UOP)^۴ از دیگر مواردی بوده که در این جلسات مورد بررسی قرار گرفته بود.

⁴ Universal Oil Products

موسسه مالی ساچه ایتالیا نیز، علاوه بر امضای تفاهم نامه با بانکهای ایرانی در خصوص ارائه خدمات بیمه ای و مالی، سرمایه‌گذاری هایی در بخشهای مختلف داشته است که طبق اعلام این موسسه، نیمی از سرمایه گذاری چهار میلیارد دلاری ایتالیا در سال ۲۰۰۴ در ایران به پتروشیمی اختصاص یافته بود.

البته با تحریم یک جانبه آمریکا و خروج از برجام محدودیتهای قابل ملاحظه ای در تامین تجهیزات و مواد شیمیایی و همچنین تامین سرمایه از جانب شرکتها و موسسات مالی ایتالیایی ایجاد شده است. دو کشور ایران و ایتالیا در شرایط سخت تحریم و شیوع ویروس کوید ۱۹ سعی در حفظ مبادلات تجاری دو جانبه داشتند که ۷۰ درصد از این مبادلات مربوط به صنایع کوچک و متوسط بود. با توجه به ظرفیت های صنایع پتروشیمی، فولاد و کشاورزی در ایران امکان همکاری های بیشتر با شرکتهای ایتالیایی وجود دارد. با عنایت به وجود نیروی انسانی متخصص و تجربیات ارزشمند در شرکت ملی صنایع پتروشیمی، موارد زیر میتواند برای توسعه همکاری با شرکتهای ایتالیایی مورد بررسی قرار گیرد:

- معرفی طرح های توسعه ای پتروشیمی جهت سرمایه گذاری و مشارکت در اجرای پروژه ها
- تامین لیسانس و تجهیزات و قطعات
- مشارکت در احداث طرح های پتروشیمی با تشکیل کنسرسیوم و انتقال تکنولوژی
- همکاری در زمینه خدمات پژوهشی، تجاری و فنی و تبادل آموزش های تخصصی و عمومی
- اجرای طرح های پتروشیمیایی در قالب قراردادهای به صورت EPC یا EPC+F

تهیه کننده: مریم ربیع گیلانی

پاییز ۱۴۰۱

منابع:

- نیپنا ۱۵ مرداد ۹۴- آمادگی ایتالیا برای بازگشت به صنعت پتروشیمی ایران
- ایرنا ۲۳ آذر ۱۳۹۴- همایش بین المللی صنعت پتروشیمی ایران
- گمرک جمهوری اسلامی ایران بخش آمار
- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
- www.chemanager-online.com/en/topics/economy-business/italian-chemical-industry
- www.matchplat.com -Italian chemical industry: characteristics and evolution of the sector
- www.statista.com
- bp-stats-review-2021, 2022 -full report
- www.worldbank.org